

Apáczai Csere János Gimnázium és Kollégium v Budimpešti

Laszlo Munkacsy

Uvod

Z veseljem se vam predstavljam in vam predstavljam svojo šolo. Sem ravnatelj srednje šole in internata Apáczai Csere János Gimnázium és Kollégium v Budimpešti, prestolnici naše države. Ogromna štirinadstropna stavba šole bo v tem šolskem letu stara 100 let (če si želite ogledati nekaj pristnega iz leta 1911, obiščite našo šolo, saj vse od izgradnje ni bila obnovljena). Sama šola je bila ustanovljena leta 1955 in je univerzitetna »praktična šola«, ki po državi slovi po visokih dosežkih na področju razvoja nadarjenih. V čast mi je, da lahko delam v takšni instituciji in menim, da bi mi številni učitelji lahko bili nevoščljivi za moj položaj, saj ime institucije na Madžarskem s seboj nosi prepoznavnost in spoštovanje. Po desetih letih učiteljskega in mentorskega dela sem leta 2001 postal ravnatelj. To leto pričujem svoj tretji mandat, saj so pri nas ravnatelji imenovani za pet let, po preteku mandata pa moramo ponovno kandidirati z novim strateškim programom. Še dodaten podatek: na Madžarskem kolektiv poda mnenje (pravzaprav gre za glasovanje) o kandidatih in programih, ki se upošteva pri sprejemanju odločitev.

Nekaj uradno zvenečih hvalnic: Apáczai je dodobra uveljavljena znamka na področju izobraževanja na Madžarskem in je zapisana v življenjepisih številnih znanih osebnosti. Šola je državi dala predsednika vlade, predsednika vrhovnega sodišča, rektorje univerz, direktorje podjetij, številne vodilne znanstvenike, zdravnike, inženirje, ekonomiste, odvetnike in humaniste. Slišati je domišljavo, toda dodati moram, da že od ustanovitve številni izmed naših uspešnejših učencev prihajajo iz zapostavljenih področij in družin po vsej državi. To je zapuščina sedemdesetih let, ko je bilo glavno vodilo izobraževanja enakopravnost. Menimo, da to vodilo velja upoštevati tudi danes.

Vključenost v izobraževanje učiteljev

Bralcem bi rad pokazal, kaj je tisto, kar to šolo dela posebno, zato naj začnem kar s pojmom »praktične šole«, saj takšen tip šole v

mednarodnem izobraževanju ni prav pogost. Pravzaprav gre, z nekoliko olepševanja, za madžarski »izum«.

Praktične šole so institucije, ki jih vodi univerza, ki izobražuje učitelje. Na Madžarskem večino šol upravljajo lokalne občine (npr. mesta ali četrti v glavnem mestu), so pa tudi nekatere izjeme, katere upravlja na primer cerkev ali katera druga institucija. V našem primeru je »lastnik« šole država, natančneje univerza ELTE (kratica pomeni Eötvös Loránd Tudományegyetem, ki velja za eno od najstarejših in vsekakor največjo univerzo na Madžarskem), ki je odgovorna za izobraževanje učiteljev. Vsako leto približno 200 študentov zaorje ledino svoje pedagoške prakse na naši šoli. Izkušeni učitelji mentorji jih vodijo skozi izobraževalni proces, v okviru katerega študentje poučujejo naše oddelke. Učence v Apáczaí torej navadno poučujejo redni učitelji, ki pa jih od časa do časa zamenja učitelj pripravnik. Našim učencem torej nikoli ni dolgčas.

Slišati je odlično, toda priznati moram, da v praksi le ni vse tako. Velik problem predstavljata vzdrževanje in oprema šolske stavbe, ki ravnatelju vedno znova povzročata glavobole. Vsi vemo, da univerze prejemajo le malo sredstev iz davkov in drugih virov, iz katerih se sicer financirajo šole. To je precejšnja slabost, toda pripadnost univerzi nikakor ni brez prednosti. Ena pomembnejših je dejstvo, da delo učitelja mentorja velja za prestiž in zagotavlja vseživljenjsko učenje. Skozi delo z učitelji pripravniki se človek nauči marsičesa, kar bogati osebni strokovni razvoj. Dodatna prednost je tudi dejstvo, da delo učitelja mentorja obsega le 12 ur poučevanja na teden, ostale delovne ure pa potekajo v neposrednem stiku s pripravniki (največ tremi za vsakega mentorja) in v okviru ostalih aktivnosti, kot je na primer poučevanje metodologije na univerzi.

Internat

Petdeset deklet in petdeset fantov izmed skupno 650 učencev prebiva v internatu v šolski zgradbi, kar jim daje odlične možnosti za osredotočanje na učenje v domačem vzdušju. Vsekakor pa je lepo tudi spati uro dlje od sošolcev, ki v šolo vsak dan pripotujejo iz oddaljenih predelov mesta.

Ideja o posebnem internatu za podporo nadarjenim učencem zveni odlično, toda resnici na ljubo prostori potrebujejo veliko obnove, da bi dosegli sprejemljiv standard za 21. stoletje. A naši učenci vendarle cenijo priložnost za življenje v šolski zgradbi in veliko pridobijo z dodatnim poučevanjem, ki ga naši učitelji izva-

jajo v popoldanskih urah, pa tudi z družabnimi dogodki in občutkom pripadnosti neki skupnosti.

Iskanje nadarjenih mladih ljudi

V svetu se je na vseh področjih pričel boj za nadarjene. Podjetja, ki vlagajo v znanstvene raziskave in inovacije, si želijo najboljše delovne sile, zato na univerzah iščejo najboljše strokovnjake. Enako delajo tudi večje madžarske univerze, v svoje posebne programe za nadarjene vabijo najboljše učence s srednjih šol. Tudi šole za podporo sodelujejo z osnovnimi šolami, kjer se kaže delo in rezultati na področju poučevanja nadarjenih otrok.

Naša šola je članica programa Madžarski genij, ki podpira nadarjene mlade študente pri realizaciji njihovih potencialov in razvoju v odgovorne intelektualce. Poleg tega svoje učence nenehno spodbujamo pri preizkušanju njihovih sposobnosti s številnimi državnimi in mednarodnimi tekmovanji, kot so Državno akademsko tekmovanje srednjih šol ali Mednarodne olimpijske igre za učence, na katerih naši učenci dosegajo najvišja mesta v državi. Imamo torej veliko vrednot in vsi moramo delati na njihovem vzdrževanju. Redno organiziramo dneve odprtih vrat in dneve nadarjenih, ko povabimo otroke na našo šolo in jim omogočimo, da pridobijo informacije iz prve roke (<http://geniuszportal.hu/node/286>).

Tradicija in modernizacija

Naša šola velja za tradicionalno, tako v smislu vsebine kot metodologije poučevanja. Toda dandanes je vse težje motivirati otroke s preprostim frontalnim poučevanjem in pristopom »s predavanjem in kredo«. Pojavljajo se vse močnejše težnje po spremembah odnosa do poučevanja in učenja, spremembe pa izhajajo iz zahtev, ki jih postavlja naša univerza za izobraževanje učiteljev. Bodoči učitelji otrok 21. stoletja potrebujejo sveže in fleksibilne pristope, s katerimi bodo lahko dopolnili tradicionalne tehnike in spretnosti poučevanja. Zahvaljujoč našemu uspešnemu prispevku k državnemu operativnemu programu socialne prenove (ki ga je finančno podprla EU), smo v šolskem letu 2009/2010 v šolo vnesli nove metode izobraževanja na podlagi kompetenc. Med njih med drugim spadajo skupinsko delo pri določenih predmetih, izboljšave učinkovitih spretnosti individualnega učenja in socialne kompetence, kot tudi uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij.

Naši učenci sedaj opravljajo natančno dokumentirana in predstavljena projektna dela – če je mogoče v skupinah, ki spodbujajo sodelovanje. Toda začetek prenove ni bil lahek. Številni učitelji so postavljali naslednje vprašanje: zakaj bi uvajali spremembe, če pa vsi rezultati naših učencev šolo uvrščajo na vodilni položaj? Vedeti moramo, da upiranje naprednim idejam in praksam pomeni nazadovanje (kar prej ali slej pripelje do izgube vodilnega položaja).

Kaj ponujamo?

Šola v različne programe vpisuje učence med 12. in 14. letom starosti. Programi se večinoma osredotočajo na humanistične vede, skupine s poudarkom na znanosti pa ostajajo tradicionalni temelj šole. V tako imenovanih splošnih oddelkih državni učni načrt določa večino urnika vse do 11. razreda, ko se učenci odločijo še za dva dodatna predmeta glede na svoje karijerne načrte in interese.

V specializiranih oddelkih učenci poleg z zakonom določenih predmetov obiskujejo še povečano število ur glavnih predmetov že od 14. leta starosti (9. razred). Vsak takšen oddelek ima 17–18 učencev, kar omogoča odlične pogoje za tutorsko delo skozi celotno šolsko leto. Številni učenci iz vseh oddelkov so vključeni še v dodaten specializiran pouk za pripravo na državna tekmovanja in nadaljnji študij.

Kako izbiramo učence? V katere aktivnosti poleg pouka se učenci še vključujejo?

Apáczai je selektivna šola, zato morajo učenci, ki želijo šolo obiskovati, opraviti pisni in ustni preizkus znanja v okviru državnega postopka za vpis v srednjo šolo. Na šolo se torej ni ravno preprosto vpisati, toda zato imamo ambiciozne in motivirane učence. Seveda pa vloga le enega izmed najbolj talentiranih učencev s seboj prinaša tudi nekaj težav: včasih se je težko sprijazniti s konkurenco boljših, pa tudi strogi režim šolskih aktivnosti in domačih nalog po svoje obremenjujeta najstnike. Zato veliko pozornosti posvečamo obšolskim aktivnostim in drugim možnostim za učence. Izobraževanje je sicer večinoma osredotočeno na akademsko odličnost, toda pozornost namenja tudi celotni osebnosti učencev. Vsi učenci so vabljeni k sodelovanju v različnih aktivnostih, ki jih ponuja šola. Med njih spadajo tudi tiste, ki jih organizira odbor učencev, to so dramska skupina, pevski zbor in športne aktivnosti. Ponosni smo tudi na naš mesečni šolski časopis, ki ga pripravljajo učenci, in na študentski radio. Vsako leto organiziramo šolski festival, med

katerim so učenci in učitelji vabljeni k sodelovanju v akademskih predavanjih in interaktivnih kulturnih programih. Vzdržujemo dobre odnose z drugimi šolami in organiziramo občolske programe, v katerih se lahko srečujejo učenci s sorodnimi cilji in interesi, si izmenjujejo izkušnje in skupaj preživljajo svoj prosti čas. Vsako leto več kot 200 učencev uživa tudi na romantičnem nomadskem taborjenju ob reki Tisza.

Apáczai sodeluje tudi v shemi Socrates/Comenius in številnih projektih izmenjave. Šola je tesno povezana s šolami, madžarsko govorečimi skupnostmi in drugimi institucijami v Transilvaniji v Romuniji.

Zaključek

Na Madžarskem bo kmalu sprejet nov zakon o izobraževanju, ki bo prinesel številne spremembe (številne ostajajo neznanka – stanje v vseh šolah je negotovo).

To so zaskrbljujoči dejavniki:

- prestiž učiteljskega poklica in število učiteljev pripravnikov se zmanjšuje: na nekaterih področjih, npr. v naravoslovju, se na univerze ne vpiše niti en učitelj pripravnik – če se trend ne popravi, v nekaj letih nihče več ne bo hotel biti učitelj;
- nova shema učiteljske kariere (ki prinaša dvige plač učiteljev) se bo pričela uvajati šele v šolskem letu 2013/2014.

Toda trdno verjamemo, da naši pretekli rezultati in sedanje delo ne bodo zaman. Sam verjamem, da nadarjene mladine ne smemo prepustiti same sebi in da moramo vsem dati priložnost za pridobitev ustrezne izobrazbe, s čemer oblikujemo dober zgled za ostale šole. Naša vloga je, da poiščemo otroke, ki so nadarjeni za akademska področja (tradicionalne predmete), s tem da širimo informacije o sebi in nadarjenim omogočimo, da nas najdejo. Zato smo »Točka nadarjenosti« (več podatkov na spletni strani programa Madžarski genij). Ko nekdo potrebuje tutorja npr. za naravoslovje, mi zagotovimo učitelje. Mrežno povezovanje je ena od mogočih rešitev za težave, s katerimi se dandanes spopadamo na področju izobraževanja. Nihče ne more biti uspešen v izobraževanju nadarjenih brez pravih partnerjev.

- Laszlo Munkacsy je ravnatelj srednje šole in internata Apáczai Csere János Gimnázium és Kollégium v Budimpešti na Madžarskem. munkacsy@apaczai.elte.hu